

კერძო და საჯარო სამართლის გამიჯვნის პრინციპები

შესავალი

მართლწესრიგი სამართლის ნორმათა ერთობლიობაა.¹ სამართლის გარეგან (ფორმალურ) სისტემას სამართლის დარგების ერთობლიობა აყალიბებს. სამართლის სისტემა ყველაზე ზოგადი სახით საჯარო და კერძო სამართალს მოიცავს.² რომის სამართლის ეპოქიდან მოყოლებული, კონტინენტური ევროპის იურიდიული მეცნიერება სამართალს კერძო და საჯარო სამართლად ყოფს. ამგვარი სისტემატიზაცია სამართლით მოწესრიგებულ ურთიერთობათა ხასიათსა და შინაარსს ასახავს.³ სამართლის ზანგრძლივი ისტორიის მიუხედავად, კერძო და საჯარო სამართლის გამიჯვნა იურისტებისთვის დღემდე მსჯელობის საგანს წარმოადგენს.

კერძო და საჯარო სამართლის გამიჯვნის საკითხს პირველად კლასიკურ რომაულ სამართალში ვხვდებით. ირენერიუსი ამ პრობლემას აკვირდებოდა და მის შესახებ წერდა. ასევე, გამიჯვნის საკითხებით გლოსატორები, პოსტ-გლოსატორები და განმმარტებლები იყვნენ დაკავებული.⁴

პრინციპი სახელმძღვანელო იდეაა, რომელიც სამართლის ამა თუ იმ დარგის არსს განსაზღვრავს. პრინციპებში სახელმწიფოს არსი, დემოკრატიულობის ხარისხი და სახელმწიფოში არსებული სამართლებრივი სტრუქტურის ბუნება აისახება. სამართლის პრინციპების თვისობრიობა სახელმწიფოს პოლიტიკასთან, მის ორგანიზაციულ მოწყობასთანა დაკავშირებული და კონკრეტული სახელმწიფოს შინაარსით არის განპირობებული. სამართლებრივი სახელმწიფოს სამართალი, დემოკრატიული, მაღალი სამართლებრივი კულტურით განმსჭვალულ პრინციპებს ემყარება. სამარ-

¹ ზუბა გ., სამართლის თეორია, თბილისი, 2006, 205.

² იქვე.

³ ჭანტურია ლ., შესავალი სამოქალაქო სამართლის ზოგად ნაწილში, თბილისი, 1997, 35.

⁴ Merryman J. H., The Public Law-Private Law Distinction in European and American Law, Journal of Public Law, Vol. 17, Issue 1, 1968, 3.

თლის პრინციპები სათავეს ქვეყნის კონსტიტუციიდან იღებს და სამართლის ყველა დარგში აისახება⁵.

საზოგადოება ურთიერთპასუხისმგებლობის შეგნების მქონე ადამიანთა ერთობლიობაა. მათ შორის წარმოშობილი ურთიერთობები განსხვავებული ხარისხითა და ინტენსივობით მოითხოვს მოწესრიგებას. ერთი მათგანისთვის მონაწილეთა ურთიერთშეთანხმება საკმარისია, მათი ინტერესების შეთანხმანობა (მაგალითად, ნასყიდობის დროს), სხვა ურთიერთობებისათვის დამახასიათებელია საჯარო ხელისუფლების ორგანოსადმი დამორჩილება (მაგალითად, სავალდებულო სამხედრო სამსახურში გაწვევა).⁶ თითქოს საკითხი მარტივია, მაგრამ მახასიათებელ სირთულეებს მაინც შეიცავს. საჯარო სამართალი არის სამართლის დარგი, რომელიც სახელმწიფოს ორგანიზაციასა და ფუნქციონირებას, ასევე, სახელმწიფოს სხვა სუბიექტებთან ურთიერთობას აწესრიგებს. მეორე მხრივ, კერძო სამართალი, ასევე ცნობილი, როგორც ცივილური სამართალი, ინდივიდებს შორის ურთიერთობას ან მოქალაქეებსა და კომპანიას შორის ურთიერთობას მოიცავს.

წინამდებარე ნაშრომში განხილული იქნება კერძო და საჯარო სამართლის გამიჯვნის მნიშვნელობა, ასევე, რომის სამართლის მიდგომები, განსხვავება კერძო და საჯარო სამართლის იურიდიულ პირებში, რაც, თავის მხრივ, გამიჯვნის საშუალებებს აყალიბებს. გარდა ამისა, განხილულია სასამართლო პრაქტიკა. დასკვნით ნაწილში კი კვლევის შედეგებია შეჯამებული.

1. კერძო და საჯარო სამართალი რომში

რომაულ-გერმანული სამართლებრივი ოჯახის ყველა ქვეყანაში იური-სპრუდენცია სამართლის სფეროებს ორ დიდ სისტემად ყოფს: საჯარო და კერძო სამართლად. თეორეტიკოსები ხშირად სვამენ ამ საკითხს, თუ რა კრიტერიუმი და აზრი აქვს ამგვარ დაყოფას. რენე დავიდის შეფასებით, ისტორიის გაკვეთილზე „აღზრდილი“ პრაქტიკა მის მნიშვნელობაში არ დაეკუთვნება. განსხვავება საჯარო და კერძო სამართალს შორის რომაულმა სამართალმა ჩამოაყალიბა, ოღონდ მხოლოდ იმისათვის, რომ სა-

⁵ კოპალეიშვილი მ., სხირტლაძე ნ., ქარდავა ე., ტურავა პ., ადმინისტრაციული საპროცესო სამართლის სახელმძღვანელო, თბილისი, 2010, 19.

⁶ იქვე.

ჯარო სამართალი, თუკი არსებობდა, სამართლის სფეროდან ამოეღო და არაურისტებისთვის გადაეღოცა⁷.

“Publicum ius est quod ad statum rei Romanae spectat, privatum quod ad singulorum utilitatem” – საჯარო სამართალია ის, რაც დაკავშირებულია რომის სახელმწიფოსთან; ზოლო კერძო სამართალი მიმართულია ერთეული ინდივიდის საჭიროებისაკენ. აღსანიშნავია, რომ საჯარო და კერძო სამართალს შორის განსხვავება არ ვრცელდებოდა რომის მთელ სამართლებრივ სისტემაზე⁸. თუმცა, ხშირად აღნიშნავენ, რომ რომაელები (რომაელი იურისტები) კერძო და საჯარო სამართლის გამიჯვნას დიდ ყურადღებას არ აქცევდნენ. კერძო და საჯარო სამართალს შორის ზღვრის გაღება კაზუსტიკის საფუძველზე იმის მიხედვით ხდებოდა, თუ რა მიდგომა ჰქონდა იმპერატორს⁹. რომელი იურისტების დამსახურებაა ის, რომ რომის სამართალმა ასეთი გავლენა თანამედროვე სამართლის სამყაროზე მოახდინა¹⁰.

შუა საუკუნეების სამართალიც საჯარო და კერძო სამართალს თანმიმდევრულად არ განასხვავებდა. აბსოლუტიზმის დროს სახელმწიფო (რომელსაც მეფე განასახიერებდა) სამართლით არ იყო შეზღუდული. სამართალი, ძირითადად, კერძო პირებს შორის ურთიერთობას აწესრიგებდა. სახელმწიფო მეფის ნების შესაბამისად მოქმედებდა, ზოლო სასამართლო წყვეტდა მხოლოდ კერძო პირებს შორის წარმოშობილ დავას¹¹. ამ გადმოსახედიდან, სიანტერესოა სისხლის სამართალი, რომელიც დღეს ცალსახად საჯარო სამართლის დარგს მიეკუთვნება, რომელი სამართლის მიხედვით სამართლის რომელ მიმართულებას წარმოადგენდა? სისხლის სამართლის ისეთი დანაშაული, როგორიც არის სამშობლოს ღალატი, საკუთარი არსით „რომის სახელმწიფოს ხელისუფლებას“ ხელყოფს და რა თქმა უნდა, საჯარო სამართალს მიეკუთვნება, ზოლო, ისეთი დანაშაულები, როგორიც

⁷ გოგიაშვილი გ., საჯარო სამართალი, კერძო სამართალი და სასამართლო პრაქტიკა, ქართული სამართლის მიმოხილვა, 6/2003-4, 468.

⁸ ზუბუა გ., სამართლის თეორია, თბილისი, 2006, 207.

⁹ Bubber M.D., Criminal Law, between Public and Private Law, 2009, 4, იხ:

<<http://ssrn.com/abstract=1499538>> [03.12.2013].

¹⁰ Metzger E., Roman Judges, Case Law and Principles of Procedure, Law and History Review, Vol. 22, 2008, 2, იხ:

<<http://ssrn.com/abstract=1293180>> [03.12.2013].

¹¹ ზუბუა გ., სამართლის თეორია, თბილისი, 2006, 207.

არის ქურდობა, ფიზიკური შეურაცხყოფა, ყაჩაღობა და სხვა საკუთრების წინააღმდეგ მიმართული დანაშაულები, „ინდივიდების კეთილდღეობას“ ცალსახად აზიანებს და ინსტიტუციურად კერძო სამართალს მიეკუთვნება.¹²

2. სამართლის პრინციპები

იურიდიული ლიტერატურა სამართლებრივი პრინციპების ორ ძირითად სახეს განასხვავებს: ზოგად და სპეციალურ სამართლებრივ პრინციპებს. ზოგადი სახის პრინციპები ქვეყნის კონსტიტუციაშია განსაზღვრული, რამდენადაც კონსტიტუცია ქვეყნის ძირითადი კანონი გახლავთ და მას სამართლის ყველა სხვა დარგი უნდა შეესატყვისებოდეს. კონსტიტუციაში აღნიშნული პრინციპები ყველა სხვა სამართლებრივი დარგისათვის ზოგადი და სახელმძღვანელოა. სპეციალური პრინციპები, ზოგადის პარალელურად, კონკრეტული სამართლებრივი დარგის შინაარსს ქმნიან. სპეციალური პრინციპები სამართლის კონკრეტული დარგის განსაკუთრებულ თვისებებს განსაზღვრავს და კონკრეტული სამართლის დარგისთვის სპეციფიკურ დებულებებს შეიცავს.¹³

პრინციპებს დიდი ისტორია აქვს. მაგალითად, სამართალწარმოების ისეთი დებულებები, როგორიცაა, საქმის ზეპირობისა და დროის ეკონომიზაციის პრინციპი და რომელიც რომში აქტიურად გამოიყენებოდა¹⁴, დღესაც, ამ დარგისთვის, ერთ-ერთ მნიშვნელოვან პრინციპებს წარმოადგენს.

პრინციპი, ზოგადად, ხსნის მოვლენას, თუ რატომ უნდა მოხდეს ესა თუ ის ფაქტი.¹⁵ აქედან გამომდინარე, სამართლის ყოველ დარგს გააჩნია ზოგადი, მთლიანად სახელმწიფოში არსებული სამართლისათვის დამახა-

¹²Bubber M.D., Criminal Law, between Public and Private Law, 2009, 4, იხ: <http://ssrn.com/abstract=1499538> [03.12.2013].

¹³ კოპალეიშვილი მ., სხირტლაძე ნ., ქარდავა ე., ტურავა პ., ადმინისტრაციული საპროცესო სამართლის სახელმძღვანელო, თბილისი, 2010, 19.

¹⁴ Metzger E., Roman Judges, Case Law and Principles of Procedure, Law and History Review, Vol. 22, 2008, 2, იხ: <http://ssrn.com/abstract=1293180> [03.12.2013].

¹⁵ Herberg J., Seuer A.L., English R., Principles of Public Law, 1st ed., GB, 1999, 6.

სიათებელი და ასევე, მხოლოდ კონკრეტული, ამა თუ იმ სამართლის დარგისათვის განკუთვნილი სპეციალური პრინციპები.¹⁶

კერძო და საჯარო სამართლის გამიჯვნას ამერიკის შეერთებულ შტატებში დიდ მნიშვნელობას არ ანიჭებენ. ამერიკული სამართალი, ამერიკელი იურისტები და მკვლევარები ამ საკითხს დიდ დროს არც კი უთმობენ.¹⁷ ისინი ამ საკითხს უფრო პრაგმატულად უდგებიან, მათთვის ამოსავალი წერტილი პრობლემის გადაჭრაა.

მაინც, საჯარო და კერძო სამართლის გამიჯვნისას რა დატვირთვის მატარებელი შეიძლება იყოს პრინციპი? თან, არსებული კლასიკური თეორიების ფონზე, რომლის ჩამოყალიბებასა და დახვეწაზე არაერთი ქვეყნის მეცნიერ-მკვლევარი დღემდე მუშაობს. პრინციპები არ უნდა აღვიქვათ, როგორც განყენებული ცნება. თითოეულ თეორიაში ამოვიკითხავთ კერძო და საჯარო სამართლის დარგისთვის დამახასიათებელ პრინციპს – იქნება ეს სუბორდინაციის, ნების ავტონომიის, შეჯიბრებითობის, ინკვიზიციურობისა თუ ხელშეკრულების დადების თავისუფლების პრინციპი.

3. კერძო და საჯარო სამართლის გამიჯვნის თეორიები

3.1. სუბორდინაციის თეორია

სუბორდინაციის თეორია სასამართლო პრაქტიკაში გამოიყენება და მას სამეცნიერო ლიტერატურაში ბევრი მომხრე ჰყავს. დიდი ხნის მანძილზე ეს მოძღვრება აღიარებულ, „გაბატონებულ“ დებულებად იყო მიჩნეული. სუბორდინაციის თეორიის თანახმად, საჯარო სამართლისათვის დამახასიათებელია ურთიერთდაქვემდებარების ურთიერთობები მაშინ, როცა კერძო სამართალი თანასწორუფლებიანთა შორის წარმოშობილ ურთიერთობებს აწესრიგებს.¹⁸ კერძოსამართლებივ ურთიერთობებში მხარეები თანასწორნი არიან, სახელმწიფო კი მსაჯვის როლში იყო, ხოლო საჯაროსამართლე-

¹⁶ კოპალეიშვილი მ., სხირტლაძე ნ., ქარდავა ე., ტურავა პ., ადმინისტრაციული საპროცესო სამართლის სახელმძღვანელო, თბილისი, 2010, 19.

¹⁷ Merryman J. H., The Public Law-Private Law Distinction in European and American Law, Journal of Public Law, Vol. 17, Issue 1, 1968, 4.

¹⁸ ჭანტურია ლ., შესავალი სამოქალაქო სამართლის ზოგად ნაწილში, თბილისი 1997, 41.

ბრივ ურთიერთობებში – სახელმწიფო საჯარო ინტერესების წარმომადგენელი მხარე გახლდათ, რომელიც კერძო ინდივიდზე მალლა იდგა¹⁹.

სუბორდინაციის თეორიაც კერძო იძლევა საჯარო და კერძო სამართლის ერთმანეთისგან მკაფიო გამიჯვნის შესაძლებლობას. მთელი რიგი საჯარო-სამართლებრივი ურთიერთობები თანასწორობის პრინციპს ეფუძნება და პირიქით, კერძო სამართლის ცალკეულ დარგებში (საოჯახო სამართალი, შრომის სამართალი) სუბორდინაციაზე დაფუძნებული ურთიერთობები გვხვდება.²⁰ მაგრამ, მიუხედავად შრომის სამართალში არსებული დაქვემდებარებული ურთიერთობისა, დასაქმებულის მინიმალური დაცვის სტანდარტები მაინც არსებობს.

აღნიშნული თეორიისათვის, ამოსავალია მონაწილეთა ურთიერთობის ხასიათი.²¹ სახელმწიფო კერძო სამართლით თუ საჯარო სამართლით იმოქმედებს, დამოკიდებულია იმაზე, თუ ვინ არის მეორე მხარეს – ის თანასწორია თუ ურთიერთობის საგანს წარმოადგენს. სწორედ სუბორდინაციის თეორიის საფუძველზე, კერძო პირთა შორის ურთიერთობა შეიძლება საჯარო სამართალში გადავიდეს, ანუ ეს ის შემთხვევაა, როდესაც ერთი მხარე დომინანტია და მეორე კი – სუბორდინირებული.²²

გარკვეულწილად, ურთიერთობა ურთიერთდაქვემდებარების ხასიათს მესაკუთრესა და მოსარგებლეს შორის იმ მოსაზრებით ატარებს, რომ მას (ე.ი. მესაკუთრეს) ცალმხრივი აქტით შეუძლია სარგებლობის აღკვეთა (საქართველოს სამოქალაქო კოდექსის 170-ე მუხლი). საჯარო სამართალშიც შეიძლება თანასწორუფლებიანობის საფუძველზე წარმოიშვას ურთიერთობები, კერძოდ კი, ხელშეკრულების გზით. ასე, მაგალითად, კლასიკური საერთაშორისო სამართალი (რომელიც საჯარო სამართლის ნაწილია) თავდაპირველად წარმოიშვა, როგორც თანასწორუფლებიან სუბიექტთა სამართალი²³.

¹⁹ Merryman J. H., The Public Law-Private Law Distinction in European and American Law, Journal of Public Law, Vol. 17, Issue 1, 1968, 4.

²⁰ ხუბუა გ., სამართლის თეორია, თბილისი, 2006, 210.

²¹ გოგიაშვილი გ., საჯარო სამართალი, კერძო სამართალი და სასამართლო პრაქტიკა, ქართული სამართლის მიმოხილვა, 6/2003-4, 468.

²² Michaels R., Janes N., Law Beyond the State? Europeanization, Globalization, Privatization, American Journal of Comparative Law, Vol., No 4, 2006, 843.

²³ ჭანტურია ლ., შესავალი სამოქალაქო სამართლის ზოგად ნაწილში, თბილისი 1997, 44.

3.2. ინტერესთა დაცვის თეორია

ინტერესების თეორიისათვის წარმოშობილი სამართლებრივი ურთიერთობებისა და მათი შედეგების ინტერესთა მიმართულებაა ამოსავალი.²⁴ კერძო სამართლის დანიშნულება ადამიანთა ინტერესების დაკმაყოფილება, მათი მიზნების შესრულებისათვის ხელის შეწყობაა. ეს შეიძლება საერთოდ ყველა უფლების შესახებ ითქვას, მიუხედავად იმისა, არის ის ქონებრივი თუ პირადი ხასიათის. თავისუფლება, საკუთრება, ვალდებულებითი მოთხოვნა — ყველა ეს უფლება ადამიანს, ამა თუ იმ, სარგებლობას აძლევს. „არ არსებობს უმიზნო და უსარგებლო უფლება.“²⁵

კერძო და საზოგადოებრივი ინტერესების რადიკალური გამიჯვნა შეუძლებელია, ამიტომ გამიჯვნის ეს თეორია სამართლებრივი ურთიერთობების ზუსტ შესაძლებლობას ვერ იძლევა, უპირველესად, იმის გამო, რომ სამართლებრივი ნორმებისა და ურთიერთობების უმრავლესობა ითვალისწინებს როგორც საზოგადოებრივ, ასევე, კერძო ინტერესებს.²⁶ კერძო სამართლის ცალკეულ დარგებში საჯარო ინტერესი აშკარად შემოიჭრა და პირიქით, საჯარო სამართალი ინდივიდის კერძო ინტერესებსაც ითვალისწინებს.²⁷

საჯარო სამართლებრივი და კერძო სამართლებრივი ურთიერთობების გამიჯვნის კრიტერიუმად ანალიტიკოსთა დიდი ნაწილი მატერიალურ ნიშანს მიიჩნევს, საჯარო და კერძო სამართლის განსხვავება თავად მატერიაში, თავად მოწესრიგებულ ურთიერთობათა შინაარსშია. სამოქალაქო სამართლის სფეროს ქონებრივი ურთიერთობები წარმოადგენს. ანალიტიკოსთა მეორე ნაწილი გამიჯვნის კრიტერიუმად სასამართლო დაცვის სახეობას აღიარებს: საჯარო სამართალია ის, რომლის დაცვაც ხელისუფლების ინიციატივით ხდება ადმინისტრაციული ან სისხლის სამართლის სასამართლო წესით; სამოქალაქო სამართალია ის, რომელიც დაცულია კერძო

²⁴ გოგიაშვილი გ., საჯარო სამართალი, კერძო სამართალი და სასამართლო პრაქტიკა, ქართული სამართლის მიმოხილვა, 6/2003-4, 486.

²⁵ ვაჩიშვილი ალ., სამართლის ზოგადი თეორია, გამომცემლობა სამართალი, თბილისი, 2010, 75.

²⁶ გოგიაშვილი გ., საჯარო სამართალი, კერძო სამართალი და სასამართლო პრაქტიკა, ქართული სამართლის მიმოხილვა, 6/2003-4, 486.

²⁷ ზუბუა გ., სამართლის თეორია, თბილისი, 2006, 210.

პირის ინიციატივითა და სამოქალაქო სამართალწარმოების გზით.²⁸ იერინგი უფლების ფორმალური მომენტის კვლევისას კერძო სამართალს გულისხმობს. კერძო სამართალში ინტერესის დაცვა, ამბობს იგი, თვით უფლებამოსილს ეკუთვნის; ეს ნიშნავს იმას, რომ სამოქალაქო სამართლის სფეროში სუბიექტი ინტერესის დაცვის მხრივ სხვისგან დამოუკიდებელია და დაცვის ინიციატივა მის ხელთაა. ეს ინიციატივა გამოიხატება სარჩელში, ე.ი. მიმართვაში სამოქალაქო მსაჯულისადმი, რომელსაც ევალება დაცვის აღმოჩენა მოქალაქისათვის.²⁹ რა თქმა უნდა, რომის კერძო სამართლის შესახებ მნიშვნელოვანი ცნობები მოგვეპოვება, მაგრამ, რაც შეეხება რომის სამოქალაქო სამართლის პროცესს, ამაზე მხოლოდ გაიუსის ინსტიტუციებშია საუბარი.³⁰

ინტერესების თეორიას ბევრი კრიტიკოსი ჰყავს. ისინი, ძირითადად, სამგარემოებას გამოყოფენ, რის გამოც ზშირად ეს მოძღვრება გამოუსადეგარი ხდება. უპირველესად, მართალია, სახელმწიფო მმართველობის ორგანოები საჯარო ინტერესებისათვის მოქმედებენ, მაგრამ საჯარო სამართლის ფორმებს ისინი მხოლოდ ნაწილობრივ იყენებენ მაშინაც კი, როცა მმართველობის ორგანოები კერძოსამართლებრივი ფორმებით სარგებლობენ (რისი უფლებაც მათ აქვთ), ისინი ამით საჯარო ინტერესებსაც უზრუნველყოფენ.

მეორე, კერძო პირებსაც შეუძლიათ კერძო სამართლის ფორმების გამოყენებით საჯარო ინტერესები დაიცვან. მაგალითად, ბევრი საქველმოქმედო ორგანიზაციაა გაფორმებული კერძოსამართლებრივი წესით (ფონდების ფორმით), მაგრამ საზოგადოებრივი კეთილდღეობის მიზნებს ემსახურება და პრივილეგიებიც აქვს (უწინარეს ყოვლისა, საგადასახადო შეღავათები), რადგანაც საჯარო ამოცანებს უზრუნველყოფენ.³¹ ამასთან, თუ გათვალისწინებული იქნება საჯარო საქმიანობის მხოლოდ მატერიალური ნიშანი, გამოდის, რომ ნებისმიერი საქმიანობა, რომელიც შეესაბამება კანონიერ კოლექტიურ მოთხოვნებს, დაწყებული საფუნთუშეთი და დამთავრებული

²⁸ გოგიაშვილი გ., საჯარო სამართალი, კერძო სამართალი და სასამართლო პრაქტიკა, ქართული სამართლის მიმოხილვა 6/2003-4, 490.

²⁹ ვაჩიშვილი ალ., სამართლის ზოგადი თეორია, თბილისი, 2010, 76.

³⁰ Metzger E., Roman Judges, Case Law and Principles of Procedure, Law and History Review, Vol. 22, 2008, 2, იხ:

<<http://ssrn.com/abstract=1293180>> [03.12.2013].

³¹ ჭანტურია ლ., შესავალი სამოქალაქო სამართლის ზოგად ნაწილში, თბილისი 1997, 43.

სამუსიკო კონცერტით, საჯარო სამსახური იქნებოდა. ამიტომ, შემდგომ მატერიალურ ნიშანს ორგანული (ფორმალური) ასპექტი დაემატა - საჯარო საქმიანობა უშუალოდ საჯარო იურიდიული პირის საქმიანობა გახდა³².

მესამე, როგორც ზემოთ არის აღნიშნული, საჯაროსამართლებრივი ნორმები შეიძლება კერძო ინტერესებსაც ემსახურობდეს³³.

3.3. სუბიექტის თეორია

სუბიექტის თეორიის მიხედვით, საჯარო სამართლის ნორმის ადრესატია მხოლოდ სახელისუფლებო უფლებამოსილებით აღჭურვილი სუბიექტი³⁴. ამ თეორიის თანახმად, კერძო და საჯაროდ სამართლის დაყოფას ურთიერთობაში მონაწილე სუბიექტთა სტატუსი უდევს საფუძვლად. უფრო ზუსტად კი ის, თუ რა უფლებამოსილება აქვს ურთიერთობის მონაწილეს. თუკი ურთიერთობაში ერთი მხარე სახელმწიფოს საჯარო ხელისუფლების წარმომადგენლად გამოდის, ეს არის საჯარო სამართალი და პირიქით, თუ საჯარო ორგანო (მიუხედავად იმისა, რომ იგი სახელმწიფო ხელისუფლების წარმომადგენელია) ურთიერთობებში გამოდის, როგორც კერძო პირი, მაშინ საქმე გვაქვს კერძო სამართალთან.³⁵ ამ თეორიამ გერმანულ სამართალში მოდიფიკაცია განიცადა და სპეციალური სამართლის თეორია ჩამოყალიბდა, რომლის მიხედვითაც, სამართალურთიერთობებში საჯარო სამართლის სუბიექტის მონაწილეობასთან ერთად, საჭიროა, ეს ურთიერთობები საჯაროსამართლებრივ მოწესრიგებას მოითხოვდეს. ქართული ადმინისტრაციული სამართალი ერთი მნიშვნელოვანი თავისებურებით სწორედ სპეციალური სამართლის თეორიას ეყრდნობა – სამართლებრივ გარიგებაში ადმინისტრაციული ორგანოს მონაწილეობა რამდენად მოითხოვს სპეციალურ ადმინისტრაციულ მოწესრიგებას, ამ საკითხის გადაწყვეტა მან არ გახადა შეფასების საგანი ადმინისტრაციული ორგანოს სპე-

³² გოგიაშვილი გ., საჯარო სამართალი, კერძო სამართალი და სასამართლო პრაქტიკა, ქართული სამართლის მიმოხილვა, 6/2003-4, 488.

³³ ჭანტურია ლ., შესავალი სამოქალაქო სამართლის ზოგად ნაწილში, თბილისი 1997, 43.

³⁴ ზუბუა გ., სამართლის თეორია, თბილისი, 2006, 211.

³⁵ ჭანტურია ლ., შესავალი სამოქალაქო სამართლის ზოგად ნაწილში, თბილისი 1997, 45.

ციალურ უფლებამოსილებაზე დაყენების საფუძველით.³⁶ ბატონი ლადო ჭანტურიას მოსაზრებით, სუბიექტის თეორია სწორად ხსნის კერძო და საჯარო სამართალს შორის განსხვავების ხასიათსა და შინაარსს. მთავარია, არა ინტერესი (რომლის გამოიწვევა ხშირად რთულია), არა სუბორდინაცია (რომლის გარკვევაც ასევე ძნელია), არამედ ის ფუნქცია, რომლის მატარებლად სუბიექტი გამოდის სამართლებრივ ურთიერთობებში.

4. ადამიანის უფლებები კერძო და საჯარო სამართლის ზღვარზე

მიუხედავად იმისა, რომ იურიდიული მეცნიერება სამართლის დაყოფას კერძო და საჯარო სამართლად ერთხმად აღიარებს, ერთმანეთისგან მათი გამოიწვევა არცთუ ისე იოლია. ისინი არ უნდა წარმოვიდგინოთ ერთმანეთისგან იზოლირებულ, მკაცრად გამოიწვეულ მოვლენებად. ამგვარი გახლეჩა პრაქტიკულად შეუძლებელია. განსაკუთრებით საგრძნობია ეს თანამედროვე სამართლის კვლევისას, ვინაიდან კერძო და საზოგადოებრივი ინტერესები და ურთიერთობები მეტად მჭიდროდაა ერთმანეთზე გადაჯაჭვული.³⁷

სხვადასხვა სამართლებრივ კულტურებში საჯარო და კერძო სამართლის უხერხული თანაცხოვრება კონსტიტუციის უზენაესობის და ამ კონსტიტუციაში განმტკიცებული ადამიანის ძირითადი უფლებებისა და თავისუფლებების ფონზე რთულად ხერხდება.³⁸

ზოგადი განმარტების თანახმად, საჯარო სამართალი მოიცავს კონსტიტუციურ სამართალს, ადმინისტრაციულ სამართალსა და სისხლის სამართალს.³⁹ კონსტიტუციური სამართლის სფეროს განეკუთვნება ადამიანის ძირითადი უფლებები და თავისუფლებები. მეცნიერთა ნაწილი იმის თაობაზე კამათობს, რომ ადამიანის უფლებები ექსკლუზიურად დაწერილია მოქალაქესა და სახელმწიფოს შორის ურთიერთობისთვის. მეორენი კი

³⁶ გოგიაშვილი გ., საჯარო სამართალი, კერძო სამართალი და სასამართლო პრაქტიკა, ქართული სამართლის მიმოხილვა, 6/2003-4, 488.

³⁷ ჭანტურია ლ., შესავალი სამოქალაქო სამართლის ზოგად ნაწილში, თბილისი 1997, 41.

³⁸ Frankenberg G., Remarks on the philosophy and politics of public law, Professor of Public Law, Institut für Öffentliches Recht, Johann Wolfgang Goethe-Universität Frankfurt, Legal Studies, Vol. 18, Issue 2, 1998, 177.

³⁹ <http://www.wisegeek.com/what-is-the-difference-between-public-law-and-private-law.htm> [03.12.2013].

მოუთითებენ, რომ ადამიანის უფლებები ყოველთვის იყო და არის კერძო სამართალში ჩანერგილი.⁴⁰ 1957 წელს გერმანიის საკონსტიტუციო სასამართლომ ცნობილი გადაწყვეტილებით – “Luthurteil”, დისკუსიაში დამატებითი არგუმენტაცია შეიტანა. სასამართლომ აღნიშნა, რომ ძირითადი უფლებების კატალოგით კონსტიტუცია ღირებულებათა ობიექტურ სისტემას განამტკიცებს, რომელიც, როგორც ღირებულებათა კონსტიტუციური განზომილება, სამართლის ნებისმიერ სფეროზე უნდა ვრცელდებოდეს. სასამართლომ აღიარა, რომ ძირითადი უფლებები მათი კლასიკური ფუნქციის გათვალისწინებით ფუძემდებლურ პრინციპებს მოიცავს, რომელიც კერძო სამართლის სუბიექტებზეც უნდა ვრცელდებოდეს.⁴¹

გერმანიის საკონსტიტუციო სასამართლომ, ასევე, ძალიან საინტერესო განმარტება გააკეთა პირველი სენატის 1979 წლის 12 ივნისის განჩინებაში №1BvL19/76. განხილული იყო საკითხი, თუ რამდენად კონსტიტუციურია ის გარემოება, რომ მცირე საბაღე ნაკვეთებზე გაფორმებული იჯარის ხელშეკრულებების მოშლა კერძო მეიჯარეებს მხოლოდ საგანგებოდ შეზღუდული წინაპირობების შემთხვევაში შეუძლიათ. საქმის წარმოებას მცირე საბაღე ნაკვეთებზე გაფორმებული იჯარის ხელშეკრულების მოშლასთან დაკავშირებით ადმინისტრაციული ორგანოს მიერ ნებართვის გაცემის თაობაზე სამართლებრივი დავა უსწრებს წინ.⁴²

„ხელშეკრულების დაცვის დებულების პირველი მუხლის მე-3 პუნქტისა და მცირე საბაღე ნაკვეთებთან დაკავშირებული სამართლებრივი დებულებების ცვლილებათა კანონის“ მე-2 მუხლის მე-2 პუნქტის თანახმად, ხელშეკრულების მოშლისათვის ადმინისტრაციული ორგანოს ნებართვაა სავალდებულო. აღნიშნული წესები ხელშეკრულების მოშლის უფლებას დამატებით იმით ზღუდავს, რომ ხელშეკრულების მოშლას ადმინისტრაციული ორგანოს გადაწყვეტილებით, შესაძლებელია, იმ შემთხვევაშიც შეე-

⁴⁰ Voermans W., Applicability of Fundamental Rights in Private Law: What is the legislature to do? An Intermezzo from a Constitutional Point of View, Edited by: T. Barkhuysen, S. D. Lindenberg, Netherlands, 2006, 33.

⁴¹ Papier M. D., Jurgen H., Handbuch der Grundrechte, Heidelberg, Munchen, Landsberg, Berlin, 2006, 133, იხ., ერქვანია თ., ადამიანის ძირითადი უფლებები ჰორიზონტალურ კერძოსამართლებრივ ურთიერთობებში, მართლმსაჯულება და კანონი №4, 61.

⁴² გერმანიის ფედერალური საკონსტიტუციო სასამართლოს გადაწყვეტილებები, იურგენ შვაბე, 2011, 255.

შალოს ხელი, როდესაც მოშლის საფუძველია მოცემულია. ოფიციალური დასაბუთების მიხედვით, ნებართვის დათქმის მიზანია, ადმინისტრაციულმა ორგანომ კონკრეტულ შემთხვევაში შეამოწმოს, აქვს თუ არა ადგილი საჯარო ინტერესებთან შეხებას, როდესაც ხელშეკრულების მოშლაზეა საუბარი.

ნებართვის დათქმა გერმანიის ძირითად კანონს ეწინააღმდეგება. ადმინისტრაციის კანონიერებისა და ხელისუფლების დაყოფის მიხედვით, კანონის შესრულება აღმასრულებელი ხელისუფლების ამოცანაა. კანონმდებლისათვის კი სწორედ აქედან გამომდინარეობს სახელმწიფო ზომების გასატარებლად განკუთვნილი სამართლებრივი სფეროს გამიჯვნის საჭიროება. კანონი ადმინისტრაციის საქმიანობის შინაარსობრივ ნორმირებას უნდა ახდენდეს და ზოგადი პრინციპების გათვალისწინებითა და დანერგვით არ შეიძლება შემოიფარგლოს.⁴³

გარდა ამისა, დღევანდელი სახით წარმოდგენილი ძირითადი უფლებები ძალიან ჰგავს რომში არსებულ მოქალაქეთა უფლებებს, რომაელების დროს აღნიშნული უფლებები კერძო სამართლით იყო დაცული.⁴⁴ იდეოლოგიურად, კერძო სამართლის ცალკე გამოყოფას ხელი მე-18, მე-19 საუკუნეში განხორციელებულმა კოდიფიკაციებმა შეუწყო. კოდიფიკაციის საფუძველზე კერძო სამართლისთვის დამახასიათებელი კერძო საკუთრების უფლება და ხელშეკრულების დადების თავისუფლება ცალსახად გამოიკვეთა. ამ შემთხვევაში სახელმწიფო ცალსახად ვალდებული იყო ეზრუნა კერძო სახიათის უფლებების დაცვის უზრუნველსაყოფად⁴⁵.

მრავალი ინსტიტუტი, რომელიც ადრე უეჭველად მიეკუთვნებოდა კერძო სამართალს, შეცვლილი საზოგადოებრივი და ისტორიული პირობების კვალობაზე, საჯარო შინაარსით შეივსო. ამის შედეგად, მათ, თუ მთლიანად არა, ნაწილობრივ მაინც, საჯარო სამართლის სფეროში გადაინაცვლეს. ინსტიტუტების მთელი ჯგუფი წარმოიშვა, ხშირად – სამართლის მთელი დარგებიც, რომლებიც ცალსახად არც საჯარო, ასევე, არც კერძო

⁴³ გერმანიის ფედერალური საკონსტიტუციო სასამართლოს გადაწყვეტილებები, ოურგენ შვაბი, 2011, 255.

⁴⁴ Voermans W., Applicability of Fundamental Rights in Private Law: What is the legislature to do? An Intermezzo from a Constitutional Point of View, Edited by: T. Barkhuysen, S. D. Lindenberg, Netherlands, 2006, 34.

⁴⁵ Merryman J. H., The Public Law-Private Law Distinction in European and American Law, Journal of Public Law, Vol. 17, Issue 1, 1968, 4.

სამართალს მიეკუთვნება. კერძო და საჯარო სამართლის გამიჯვნის საკითხმა წმინდა თეორიულ მსჯელობათა სფეროდან პრაქტიკის არეალში გადაინაცვლა.⁴⁶

მნიშვნელოვანია ძირითადი უფლებების მოქმედების საკითხი. ძირითადი უფლებების მესამე პირთა მიმართ მოქმედების საკითხი ძირითადი უფლებების კერძოსამართლებრივ ურთიერთობებზე მოქმედების გავრცელებას მოიაზრებს. ამ შემთხვევაში, ძირითადი უფლებები არა მოქალაქისა და სახელმწიფოს შორის (ვერტიკალური ურთიერთობები), არამედ უშუალოდ მოქალაქებს შორის (ჰორიზონტალური ურთიერთობები) არსებულ კერძოსამართლებრივ ურთიერთობებს ეხება. ახალი დოქტრინის თანახმად, ძირითადი უფლებები ჰოლანდიის კონსტიტუციის მიხედვით, ცალსახად ეხება მთავრობასა და მის მოქალაქებს შორის ურთიერთობას, მაგრამ იგი მოქმედებას აქ არ წვევს. ძირითადი უფლებები ასევე ვრცელდება: სამართლებრივი სტატუსის არმქონე ადამიანებზე (უმცირესობები, გონებრივად ჩამორჩენილი ადამიანები), სპეციალური სტატუსის მქონე ადამიანებზე, რომლებიც მთავრობასთან არიან დაკავშირებულნი (სამოქალაქო მოხელეები, სამხედროები, პატიმრები).⁴⁷

5. კერძო და საჯარო სამართლის იურიდიული პირები

სამართლის ცალკეული დარგების დიფერენციაცია საჯარო და კერძო სამართლის მიხედვით საკმაოდ პრობლემურია. ესნია: სამეწარმეო სამართალი (რომელიც არც წმინდა ადმინისტრაციულია და არც წმინდა კერძოსამართლებრივი); შრომის სამართალი; სოციალური სამართალი (სოციალური დაზღვევის სამართალი); მას-მედიის სამართალი და სხვ.⁴⁸ იურიდიული პირების კერძო და საჯარო სამართლის იურიდიულ პირებად დაყოფა არ ნიშნავს იმას, რომ ისინი ფუნქციურად ყოველთვის ერთმანეთისაგან განსხვავდებიან. ხშირად, მათი საქმიანობა ერთსა და იმავე მიზანს

⁴⁶ ჭანტურია ლ., შესავალი სამოქალაქო სამართლის ზოგად ნაწილში, თბილისი 1997, 41.

⁴⁷ Voermans W., Applicability of Fundamental Rights in Private Law: What is the legislature to do? An Intermezzo from a Constitutional Point of View, Edited by: T. Barkhuysen, S. D. Lindenberg, Netherlands, 2006, 36.

⁴⁸ ზუბუა გ., სამართლის თეორია, თბილისი, 2006, 205.

ემსახურება. მთავარი სხვაობა კი ამ მიზნის განხორციელების თავისუფლებაში გახლავთ.⁴⁹

კერძო და საჯარო სამართლის იურიდიულ პირებზე საუბრისას ყურადღება სუბიექტის თეორიაზე უნდა გავამახვილოთ. კერძო სამართლის იურიდიული პირების სამართლებრივი ფორმები „მეწარმეთა შესახებ“ საქართველოს კანონის მეორე მუხლითაა განსაზღვრული. რაც შეეხება საჯარო სამართლის იურიდიულ პირებს, ამ საკითხზე დეტალურ ინფორმაციას „საჯარო სამართლის იურიდიული პირების შესახებ“ საქართველოს კანონი გვაწვდის. თუ კერძო სამართლის იურიდიული პირის შესაქმნელად მხოლოდ პირის ნებაა საკმარისი, „საჯარო სამართლის იურიდიული პირის შესახებ“ საქართველოს კანონის მეორე მუხლის პირველი პუნქტი გვეუბნება, რომ საჯარო სამართლის იურიდიული პირი არის შესაბამისი კანონით, საქართველოს პრეზიდენტის ბრძანებულებით ან კანონის საფუძველზე სახელმწიფო მმართველობის ორგანოს ადმინისტრაციული აქტით შექმნილი, საკანონმდებლო ან სახელმწიფო მმართველობის ორგანოებისაგან განცალკევებული ორგანიზაცია, რომელიც სახელმწიფოს კონტროლით დამოუკიდებლად ახორციელებს პოლიტიკურ, სახელმწიფოებრივ, სოციალურ, საგანმანათლებლო, კულტურულ და სხვა საჯარო საქმიანობას; აგრეთვე, ავტონომიური რესპუბლიკის უმაღლესი აღმასრულებელი ორგანოს ნორმატიული აქტით შექმნილი, სახელმწიფო მმართველობის ორგანოებისაგან განცალკევებული ორგანიზაცია, რომელიც სახელმწიფოს კონტროლით დამოუკიდებლად ახორციელებს სოციალურ, საგანმანათლებლო, კულტურულ და სხვა საჯარო საქმიანობას. შესაბამისად, კერძო სამართლის იურიდიულ პირს უფლება აქვს განახორციელოს კანონით აუკრძალავი ნებისმიერი საქმიანობა (მიუხედავად იმისა, არის თუ არა ეს საქმიანობა წესდებით დადგენილი). საჯარო სამართლის იურიდიული პირი კი უფლებამოსილია განახორციელოს მხოლოდ კანონით ან მის დამფუძნებელ დოკუმენტით გათვალისწინებული შესაბამისი საქმიანობა.⁵⁰

მამასადამე, ადმინისტრაციული ორგანო კანონით ზუსტად განსაზღვრულ სპეციალურ უფლებამოსილებას ფლობს მაშინ, როდესაც ფიზიკური და კერძო სამართლის იურიდიული პირები უფლებამოსილი

⁴⁹ ზოიძე ბ., საკონსტიტუციო კონტროლი და ღირებულებათა წესრიგი საქართველოში, თბილისი 2007, 32.

⁵⁰ იქვე, 33.

არიან, კანონით აუკრძალავი, ნებისმიერი მოქმედება განახორციელონ. ადმინისტრაციული ორგანო კანონიერების პრინციპისა და სახელმწიფოებრივი ინტერესების დაცვით არის შებოჭილი, მასზე კერძო სამართლით გათვალისწინებული ნების ავტონომიურობის პრინციპი არ ვრცელდება. სწორედ ამ ფუძემდებლური განსხვავების გამო, საჯარო სამართლის იურიდიული პირების კერძო პირების მსგავს საერთო სამოქალაქო სამართლებრივ რეჟიმში მოქცევა ვერ ხერხდება. ამიტომ, აუცილებელი ხდება საჯარო სამართლის იურიდიულ პირთა საქმიანობისათვის სპეციფიკური რეჟიმის შემოღება.⁵¹

შეიძლება ითქვას, რომ სუბიექტის თეორიით, ერთი მხრივ, კერძო სამართლის იურიდიულ პირსა და მეორე მხრივ, საჯარო სამართლის იურიდიულ პირს შორის სხვაობა იხსნება.

6. კერძო სამართლებრივი ხელშეკრულების ელემენტები ადმინისტრაციულ ხელშეკრულებაში და მათი გამიჯვნის ზღვარი

რაც შეეხება ადმინისტრაციულ ხელშეკრულებას. ფრანგულმა სასამართლო პრაქტიკამ ადმინისტრაციული ხელშეკრულებების სამოქალაქო ხელშეკრულებებისგან გასამიჯნად ორი კრიტერიუმი შეიმუშავა: „საჯარო სამსახურის მიზნები“ და „საერთო სამართლის ჩარჩოებიდან გამავალი ხელშეკრულებების პირობები“, ერთ-ერთი კრიტერიუმის არსებობა საკმარისია იმისათვის, რომ ხელშეკრულება საჯარო სამართლებრივად ჩაითვალოს. პირობად, რომლის საერთო სამართლის ჩარჩოში განთავსება ვერ ხერხდება, შეიძლება ხელშეკრულების ის პუნქტები ჩაითვალოს, რომლებიც თავისი ბუნებით განსხვავებულია და ანალოგიურ სამოქალაქო სამართლებრივ ხელშეკრულებაში არ შეიძლება ჩაიწეროს. მაგალითად, ხელშეკრულების ცალმხრივი შეწყვეტის უფლება, ინსტრუქციების მიცემის უფლებამოსილება და ა.შ.⁵² ადმინისტრაციული ხელშეკრულების დეფინიციაა ის, რითაც ადმინისტრაციული ორგანოს მიერ დადებული ხელშეკრულებები ადმინისტრაციულ და კერძოსამართლებრივ ხელშეკრულებებად გაიმიჯნა. აღნიშნულის გამო, ადმინისტრაციული კანონმდებლობა სამოქალაქო კანონმდებ-

⁵¹ გოგიაშვილი გ., საჯარო სამართალი, კერძო სამართალი და სასამართლო პრაქტიკა, ქართული სამართლის მიმოხილვა 6/2003-4, 472.

⁵² იქვე, 476.

ლობასთან ჰარმონიზირებული გახდა. კერძოდ, სამოქალაქო კოდექსის 24-ე მუხლის მეოთხე ნაწილით იმპერატიულად განსაზღვრულ დანაწესთან: „სახელმწიფო სამოქალაქო სამართლებრივ ურთიერთობებში მონაწილეობს, როგორც კერძო სამართლის იურიდიული პირი“. ეს უკანასკნელი ნიშნავს, რომ კერძოსამართლებრივი ურთიერთობის მონაწილეთა სუბიექტი, თვით სახელმწიფოც, სამოქალაქო კანონმდებლობით განსაზღვრული პრინციპებისა და წესების ფარგლებში ექცევა. წინააღმდეგ შემთხვევაში, სამოქალაქო სამართლის, როგორც პირთა თანასწორობაზე დამყარებული კერძო ხასიათის ქონებრივი, საოჯახო და პირადი ურთიერთობების მომწესრიგებელი სამართლის, ფუნდამენტური პრინციპი იქნება უგულებელყოფილი.

კონკრეტულ შემთხვევაში, სსიპ სოციალური სუბსიდიების სააგენტო შპს „...“ ხელშეკრულების დადებისას მოქმედებს, როგორც კერძო და არა, როგორც საჯარო სამართლის სუბიექტი, ვინაიდან იგი მისი ორგანული ფუნქციის სფეროში სახელმწიფო შესყიდვას არ ახორციელებს. მოცემული შესყიდვა ე.წ. დამხმარე ფუნქციათა ჯგუფს მიეკუთვნება – ოფისის რემონტი, რაც სამოქალაქო ხელშეკრულებათა ჯგუფს წარმოადგენს, ვინაიდან ამ შესყიდვას კონკრეტული საჯარო უფლებამოსილების განხორციელების მიზანი, როგორც აუცილებელი ელემენტი, არ გააჩნია.⁵³

ადმინისტრაციულ ორგანოს ნებისმიერი გარიგების დადება მხოლოდ საჯარო ფუნქციის განხორციელებისათვის სჭირდება – ამ ძირითადი მისიის შესრულების ფაქულტატიურ, დამხმარე საშუალებად. აქედან გამომდინარე, სუბიექტის თეორიის მიხედვით, ყველა გარიგება შეზღუდული სპეციალური უფლებაუნარიანობის მქონე სუბიექტის მიერ დადებული ადმინისტრაციული სახიათისაა. გიორგი გოგიაშვილი თავის სტატიაში წერს, რომ ქართულმა კანონმდებლობამ საჯარო და კერძო სამართლის გამიჯვნის შედარებით მარტივი გზა აირჩია – ის შეფასებითი ელემენტის გამოირიცხვას შეეცადა. ეს ფორმულა, საბოლოო ჯამში, შემდეგ სახეს იღებს, ადმინისტრაციული ორგანოს მიერ დადებული სამოქალაქო გარიგება ადმინისტრაციულია, იქიდან გამომდინარე, რომ ადმინისტრაციული ორგანო სპეციალური უფლებაუნარიანობის ფარგლებითაა შეზღუდული და ერთადერთი მიზნით, თავისი საჯარო მისიის განსახორციელებლად, იყენებს; სხვა შემთხვევაში, საჯარო და კერძოსამართლებრივ ურთიერთობათა ხა-

⁵³ საქართველოს უზენაესი სასამართლოს ადმინისტრაციულ საქმეთა პალატის 2010 წლის 27 ივლისის ბს-206-198(კ-10) გადაწყვეტილება.

სიათის გამოკვლევას მაინც ვერ ავცდებით. ეს ადმინისტრაციული კანონმდებლობიდან გამომდინარეობს, ვინაიდან გარდა ადმინისტრაციული გარიგებისა, დავები ადმინისტრაციული სასამართლოს განსჯადია.⁵⁴

7. უზენაესი სასამართლოს პრაქტიკა

კერძო და საჯარო სამართლის გამიჯვნის აუცილებლობა განსაკუთრებით მართლმსაჯულების სისტემათა განვითარების ფონზე იგრძნობა, რაც კერძო და საჯარო სამართლებრივ უფლებათა დამცველი სხვადასხვა სასამართლოების არსებობით გამოიხატება. გამიჯვნის პრაქტიკული მნიშვნელობა, უპირველეს ყოვლისა, ორ საკითხში ვლინდება: ა) კონკრეტულ შემთხვევაში რომელი სამართლის ნორმა უნდა იქნეს გამოყენებული; ბ) აღნიშნული დავა რომელმაც სასამართლომ უნდა განიხილოს.⁵⁵ ქართული სამართალი, რომანულ-გერმანული სამართლის სისტემის მსგავსად, საჯარო და კერძო მართლწესრიგად იყოფა. საჯარო სამართლის სფეროს განეკუთვნება: საკონსტიტუციო და საერთაშორისო სამართალი, ადმინისტრაციული სამართალი, სისხლის სამართალი, საბაჟო, საგადასახადო და პროცესუალური კანონმდებლობა; კერძო სამართლის სფეროს, ტრადიციულად, სამოქალაქო და საკორპორაციო სამართალი მიეკუთვნება. თანამედროვე პირობებში ამგვარმა დაყოფამ იურიდიული ფაქტების კლასიფიკაციისა და მართლმსაჯულების გეზის განსაზღვრისათვის პრაქტიკული მნიშვნელობა შეინარჩუნა.⁵⁶ ერთი ყველაზე პოპულარული პასუხი, ყველა იმ კითხვაზე, რაც მართლმსაჯულებას უკავშირდება, არის ის, რომ საჯარო სამართალი ყველა იმ დავას მოიცავს, სადაც ერთ-ერთ მხარედ სახელმწიფოა ჩართული.⁵⁷ უკიდურესად დახლართული საზოგადოებრივი ურთიერთობების პირობებში, მეორე საკითხის გადაწყვეტა ხშირად რთულდება. კერძო და საჯარო სამართლის გამიჯვნა „დოგმატური საკითხის დას-

⁵⁴ გოგიაშვილი გ., საჯარო სამართალი, კერძო სამართალი და სასამართლო პრაქტიკა, ქართული სამართლის მიმოხილვა 6/2003-4, 490.

⁵⁵ Brox H., *Allegemienner Teil des BGB*, 1991, 8-9. იხ., ჭანტურია ლ., შესავალი სამოქალაქო სამართლის ზოგად ნაწილში, თბილისი 1997, 41.

⁵⁶ გოგიაშვილი გ., საჯარო სამართალი, კერძო სამართალი და სასამართლო პრაქტიკა, ქართული სამართლის მიმოხილვა 6/2003-4, 470.

⁵⁷ Bubber M.D., *Criminal Law, between Public and Private Law*, 2009, 8, იხ:

<<http://ssrn.com/abstract=1499538>> [03.12.2013].

მაა“, რომელსაც მხოლოდ კონკრეტული მართლწესრიგისთვის აქვს მნიშვნელობა⁵⁸. ამ მართლწესრიგის შიგნით კი, იგი სამართლებრივი პასუხისმგებლობის დიფერენციაციის საფუძველია.⁵⁹

კერძოსამართლებრივი დავები სამოქალაქო სამართალწარმოების წესით, შეჯიბრებითობის საფუძველზე განიხილება, ხოლო საჯაროსამართლებრივი დავების განხილვა ადმინისტრაციული სამართალწარმოების წესითა და ინკვიზიციურობის ელემენტებით წარმოებს. საკასაციო სასამართლო შემდეგს განმარტავს: ადმინისტრაციული საპროცესო სამართლის პრინციპები სამოქალაქო სამართალწარმოების პრინციპებისაგან მკვეთრად განსხვავდება, რომელთა გამოყენება მხოლოდ ადმინისტრაციული საპროცესო კოდექსის მეორე მუხლით გათვალისწინებულ და მკაფიოდ განსაზღვრულ საქმეებზეა დასაშვები. ადმინისტრაციული საპროცესო კოდექსის 26-ე მუხლი განსჯად სასამართლოში სარჩელის წარდგენის ვალდებულებას ცალსახად ადგენს⁶⁰. მითითებული ნორმის 1-ლი ნაწილის თანახმად, სარჩელი იმ სასამართლოს უნდა წარედგინოს, რომელიც უფლებამოსილია, განიხილოს და გადაწყვიტოს ადმინისტრაციული საქმე. ამასთან, ამავე მუხლის მეორე ნაწილის თანახმად, არაგანსჯად სასამართლოში სარჩელის წარდგენის შემთხვევაში, სასამართლო სარჩელს განსჯად სასამართლოს გადაუგზავნის და ამის შესახებ მოსარჩელეს აცნობებს. მოცემულ შემთხვევაში ადმინისტრაციული საპროცესო კოდექსი, განსხვავებით სამოქალაქო სამართალწარმოებისაგან, უფლებამოსილი ადმინისტრაციული ორგანოს მიერ გადაწყვეტილების მიღების თაობაზე არა მხოლოდ განსჯადი სასამართლოს, არამედ ადმინისტრაციული კანონმდებლობის მნიშვნელოვან პრინციპს ამკვიდრებს. ეს, თავის მხრივ, ადმინისტრაციული ორგანოსათვის კანონმდებლობით მინიჭებულ უფლებამოსილებას გულისხმობს. ადმინისტრაციული კანონმდებლობის აღნიშნული პრინციპი კი ადმინისტრაციულ საპროცესო

⁵⁸ Schmidt D., Die Unterscheidung von private und öffentlichem Recht, Baden-Baden, 1985, S. 24, წიგნიდან: ჭანტურია ლ., შესავალი სამოქალაქო სამართლის ზოგად ნაწილში, თბილისი, 1997, 42.

⁵⁹ იქვე 56, წიგნიდან: ჭანტურია ლ., შესავალი სამოქალაქო სამართლის ზოგად ნაწილში, თბილისი, 1997, 42.

⁶⁰ საქართველოს უზენაესი სასამართლოს ადმინისტრაციულ საქმეთა პალატის 2012 წლის 7 ნოემბრის ბს-704-690(გ-12) გადაწყვეტილება.

კოდექსშია ასახული (მუხლი 26), კერძოდ, უფლებამოსილი სასამართლოს მიერ დავის განხილვისა და გადაწყვეტის აუცილებლობაში⁶¹.

დასკვნა

თითოეულ თავში საჯარო და კერძო სამართლის მახასიათებელი თვისებები იქნა განხილული, კერძო და საჯარო სამართლის გამიჯვნის კლასიკური თეორიები. მიუხედავად დღემდე არსებული ხარვეზებისა, ზოგადი დასკვნის გაკეთება შესაძლებელია: კერძო სამართალი თავისი არსით ისეთი იურიდიული წესრიგია, რომლის შესაბამისად, თითოეული პირს უფლებამოსილება გააჩნია, დამოუკიდებლად, ავტონომიურად, ნებისმიერი სახელისუფლებო ორგანოს ყოველგვარი ჩარევის გარეშე, მისი მოქმედების შინაარსი და ამ მოქმედების სამართლებრივი შედეგები განსაზღვროს. ზოლო სახელისუფლებო ორგანო ვალდებულია, კერძო პირის ნებას დაემორჩილოს და ყველა სადავო საკითხის გადაწყვეტა, დამოუკიდებელი სასამართლოს მიერ უზრუნველყოს. უფრო მეტიც, თუ სახელმწიფო ან საჯარო სამართლის იურიდიული პირი კერძოსამართლებრივ ურთიერთობებში მონაწილეობას ისურვებს, იგი ვალდებულია, ამ ურთიერთობებში როგორც კერძო სამართლის იურიდიული პირი გამოვიდეს.

ამის საპირისპიროდ, საჯაროსამართლებრივი ურთიერთობა ეს არის ურთიერთობა, ძალაუფლება – დაქვემდებარებისა. შესაბამისად, პირი, რომელიც ძალაუფლებას ფლობს, დაქვემდებარებულის მოქმედების არეალს განსაზღვრავს. ძალაუფლებრივ-რეპრესიული დაწესებულებების მთელი სისტემა ვალდებულია, ხელისუფლების ბრძანებებისა თუ მითითებების ზუსტი და უპირობო ასრულება იძულებით უზრუნველყოს და ყველა სხვა პირი ვალდებულია „ძალაუფლებრივ-რეპრესიული“ დაწესებულებების ამ სურვილს დაემორჩილოს. კერძო და საჯარო სამართლის გამიჯვნა კონტინენტური ევროპის ბევრი იურისტისთვის ფუნდამენტურ, საჭირო საკითხს წარმოადგენს მაშინ, როდესაც, ამერიკელი იურისტები ამ საკითხს გადამწყვეტ მნიშვნელობას არ ანიჭებენ.

⁶¹ საქართველოს უზენაესი სასამართლოს ადმინისტრაციულ საქმეთა პალატის 2011 წლის 28 ივნისის ბს-956-949 (გ-11) გადაწყვეტილება.